„Lekrám" a kukucska piacon

A szegedi anekdotakincsből
Csongor Győző gyűjtése

A piarista gimnáziumban, a 90-es években, magyar nyelvvizsgán azt kérdezték az egyik diáktól, Ladányi Vincétől, mik is azok a rhetorikai közhelyek. A fiú zavarban volt a közhelyek — loci communes — tekintetében, s csak hebegett. A tanár segíteni akart:

— Tudnál-e fiam egy közhelyet mondani?

Vince gyerek általános hahota közepette azonnal rávágta:

— A piac!...

Szeged mindig híres volt vásárairól és piacairól. Utóbbinak számos fajtájáról. Volt külön zöldség-, gyümölcs-, aprójószág-, sajt-, vaj-, paprika-, kenyérpiac stb., részben a kiskörúton, meg a tereken. Híres volt a „makai-piac" a hídnál, de a leghíresebb a Mars téri zsibpiac, a zsibogó, vagy ahogy Móra Ferenc nevezte a szögényembörök eme vagyonmentő vásárát: a *kukucska piac*. Ide mindenki kihordhatta azt, amit el akart adni, ha ugyan akadt rá vevő...

„...Van ezen a kukucska piacon minden, használatból kiment petróleumlámpa, menyasszonyi koszorú, színehagyott viganó, rézmozsár, haldokló Petőfit ábrázoló kép, amint vérével rajzol betűket a segesvári mezőre, fületlen porcellán és kicsorbult színes pohár, amiért pénzeket szoktak adni az úrfélék és vitrinben gyűjtik őket össze..."

Sajátságos alakjai is voltak ennek a piacnak. Ülő, álló és mozgó árusok kínálgatták antik és modern áruikat. Egy sovány zsidógyerek sürög-forog a vevők között, a Lusztig-cégtől bizományba kapott árujával:

— Tizenhárom a harisnyának párja!... Tizenhárrom! ...Reklám árron! ...

— Tüsszkő... tüsszkő... ezerédes!... — Küszködünk, küszködünk kérem... hirdette a volt kereskedősegéd a tiltott árut, a tűzkövet és a szaharint.

Egy másik volt a reszelős. 16 fillérért be is mutatta, hogyan kell káposztát, répát, uborkát, tormát, cukrot meg egyebet ugyanazon készülékkel reszelni. Volt, aki saját szerzeményű dalait reklámozta rekedt hangján. Volt, aki szemeteskocsisoktól vásárolta össze a pléhdobozokat, s azokban árulta saját gyártmányú cipőkenőcsét. Volt ott folttisztító, szappanárus meg sok egyéb.

Legtöbb szájtátó a kalendáriumos embert vette körül, mert érdekes és hosszú volt a mondókája:

— Idehallgasson Pista bácsi! Ha ezt a kalendáriumot mögvöszi (áprilisban!) negyven fillérért, akkor... kap hozzá egy beíró noteszt, szépen, sorban szödögetheti... na, egy álmoskönyvet hozzá... egy alföldi vőfénykönyvet... egy egész csomó levélpapírt a hozzávaló kupertával... fele rúzsás, fele csicsás!... No, ha ez még nem elég, itt van még a finum plajbász a katona fiának... na, itt az egész cókmókknak negyven fillér az ára... ögye fene, ha mögbukott a gyára... nem vót péz a reklámjára!...

Már ebből is kitetszik, hogy a reklám a fontos, anélkül nem megy... A megszédült magyar le is szurkolja a negyven fillért, s boldogan továbbáll.

De mit csináljon a célszörű szögény embör, akinek nem futja sem plakátra, sem reklámra...?

A kukucska piacon ül a tanyai magyar. Egy pár csizma van előtte. Nagy tömeg veszi körül, s bámulja, mert kócmadzagon, a csizma füléhez kötözve egy veréb ugrándozik. Valaki megkérdi a tömegből:

— Mi az, bácsi!?

— Mi lögyön? Hát nem láttya, hogy csizma?

— Azt látom, de a veréb...

— A veréb...? Az kéröm — a *lekrám!*

Gyöngyös-visontai hőerőmű

Osztól teljes kapacitás

A lignitnek nemcsak hazai, de világviszonylatban is rendkívül alacsony fűtőértéke a szénkezelés, a tüzelőberendezés vonatkozásában egyaránt igen nehéz tervezési feltételeket támasztott. Az erőmű és acélbányája, a visontai külfejtés üzemét csaknem órára kell összehangolni; ezt a követelményt az erőművi berendezések egész soránál figyelembe kellett venni.

●

Az építészeti költségek csökkentése érdekében alkalmazott és a Dunamenti Erőműben már jól bevált szabadtériesítést Gyöngyösön is alkalmazták, de az eltérő viszonyok, elsősorban az eltérő tüzelőanyag figyelembevételével. A Magyarországon eddig még nem gyártott méretű félszabadtéri kazánokat középen függesztik fel, ami felfelé és lefelé egyaránt szabad hőtágulást tesz lehetővé; a kazánok felfüggesztése a szénhombárokat tartó vasbeton szerkezetre történt, s ez jelentős acélmegtakarítást eredményezett.

A telephely környezete vízben szegény, ezért a kondenzátorok hűtésére csak víztakarékos eljárások jöhettek számításba. A részletes gazdaságossági számítás nyomán két, hazai hűtési eljárás kínálkozott; végül is úgy döntöttek, hogy mindkettő alkalmazására sor kerül. A gazdaságossági vizsgálat mind a légkondícionáló, mind az új típusú keresztáramú hűtőtorony egyértelmű fölényét mutatta ki a korábban alkalmazott hűtési eljárásokkal, illetve hűtőberendezésekkel szemben.

●

A földtani kutatások alapján, amelyek a mátraaljai területen jelentős külfejtésre alkalmas lignitvagyont jeleztek, már 1957-ben felmerült Gyöngyös—Visonta térségében egy új erőmű létesítésének a gondolata. A további években folytatódtak a kutatások a szénvagyon pontosabb meghatározására, a lignit kibányászásának módjára és minőségének javítására stb. A visontai külfejtés feltételeit vizsgáló tanulmányok az itt nyerhető lignitmennyiségen felül a külfejtése kívüli barnaszénforrások figyelembevételével egy 600 MW-os hőerőmű koncepcióját alakították ki. Azonban tovább vizsgálták az erőmű teljes tüzelőanyag-igényének lignitből való kielégítés lehetőségét, az eredetileg elképzelt bányászati technológia módosításával és a külfejtéshez északról csatlakozó kisgépes termelés bekapcsolásával. A vizsgálatok alapján kitűnt, hogy az erőmű részére az eredetileg tervezettnél több lignit biztosítható; így a rendelkezésre álló barnaszén figyelembevételével napirendre került az erőmű további 200 MW-tal való bővítése 800 MW összteljesítőképességre.

Hasonló méretű lignittüzelésű erőmű hazánkban első ízben létesül; így érthető, hogy az alkalmazott megoldások újszerűsége mélyrehatló vizsgálatokat igényelt.

Az erőmű főberendezései (kazán, gőzturbina, generátor, transzformátor) túlnyomórészt hazai gyártásúak, egy részük KGST-kooperációban valósul meg. Az első 600 MW-os kiépítés keretében 4 blokk létesül, 2-szer 100 MW és 2-szer 200 MW teljesítőképességgel. A gépekkel blokkban dolgozó kazánok teljesítménye 2-szer 320, illetve 2-szer 620 tonna óránként. Az erőmű saját fűtési igényén felül korlátozott mennyiségben fűtési forró vizet ad ki a külfejtést kiszolgáló üzemek részére.

A korszerű műszaki színvonalat biztosítja a gépnagyság és kezdő jellemzők tekintetében a Láng Gépgyár által kifejlesztett és a Bánhidai Erőműben kipróbált 100 MW-os gőzturbina, azzal a módosítással, hogy a felületi kondenzátor helyett keverőkondenzátort alkalmaznak. A 200 MW-os gépek kifejlesztésére való felkészülés szükségessé tette, hogy az első 200 MW-os hazai gyártású turbina előtt — amelynek szintén keverőkondenzátora van (a Láng Gépgyár a svájci BBC-gyárral együttműködve készítette el), a szovjet LMZ-gyár 200 MW-os, keverőkondenzátoros egységét alkalmazzák. A kazánokat a Magyar Hajó- és Darugyár szerkesztette, a nyugatnémet KSG-céggel együttműködve, a 100 és 200 MW-os turbinák generátorait és transzformátorait pedig a Ganz Villamossági Gyár.

A kiadható villamos energia elosztására az erőműtől mintegy négy kilométerre, Detk község határában alállomás létesül, amely a 120, illetve 220 kV-os hálózathoz csatlakozik. A fő technológiai berendezések tervezésénél felhasználták és értelemszerűen alkalmazták a Dunamenti Erőműben 1963—66 téli időszakában szerzett üzemviteli tapasztalatokat. A 600 MW-os erőmű részére itt is, a Dunamenti Erőműben szerzett jó tapasztalatok alapján, egyetlen kéményt terveznek, az ott kialakított építéstechnológia és alkalmazott anyagminőség figyelembevételével. Az erőmű szénellátására — a külfejtésből közvetlen szállítószalagon érkező szénmennyiségen felül — az erőmű vasúti állomása körülbelül kétmillió tonna évi szénmennyiség fogadására és az erőműhöz való felszállítására is felkészült.

●

Az erőmű üzeméhez tartozó létesítmények a főépülethez kapcsolódva, blokkosítva helyezkednek el. A blokképületben lesz — többek közt — a gépműhely, a raktár, a vízelőkészítő, stb. Az erőműhöz és a külfejtéshez a 3. számú múútról közös bekötőút vezet. A bányavíztelenítés szolgáltatja az erőmű üzeméhez szükséges vizet, a külfejtés védelmére kiépítendő északi övcsatorna végére telepített, és Markaz község határában épülő tározóban összefogott vízfolyások és csapadékvizek felhasználásával. Az erőműben keletkező pernyét és salakot a külfejtéssel összehangolva a visszatöltésben folyamatosan lerakják.

Októberben az erőmű teljes kapacitással belép Magyarország villamosenergia-rendszerébe.

K. S.

REPÜLŐVONAT

Mindössze egyetlen, 40 méteres vagonból áll a jövő vasúti expressze — a repülővonat —, amely Gennagyij Zelkin szovjet konstruktőr alkotása. Távolból a vonat hatalmas ezüst szivarra emlékeztet, teste vonalában kis szárnyakkal.

A vonat utastere emeletes, és a repülőgépekhez hasonlóan mindkét szintet több szalonra osztották. A széles ablakok kitűnő kilátást biztosítanak. A kényelmes, változtatható helyzetű karosszékek, a támlájukba szerelt fülhallgatók, valamint az utasszalonokban felállított mozivásznak kellemessé, élvezetessé teszik az utazást.

A légpárna elvén alapszik

A vonat legnagyobb előnye azonban a 600 kilométeres menetsebesség. Turistaváltozata emeletenként 90 utas befogadására készült. Az első osztályt ülések helyett hálókocsikkal is ellátják.

Az újszerű vasúti jármű gondolata már a moszkvai repülőintézet elvégzése óta — 15 éve — foglalkoztatja a 38 éves tervezőt. Zelkin — aki jelenleg az össz-szövetségi levelező építőmérnöki egyetem docense — eddig körülbelül 40 találmányt jelentett be.

A repülővonat a légpárna elvén alapszik, de van ezenkívül egy, a magasvasutakéhoz hasonló vezetősíne is. A tervező szerint az utóbbira azért van szükség, mert a már meglevő légpárnás terepjáró — amely mocsarakon, folyókon és mezőkön is szabadon közlekedik — tömeges szállítás esetén nem gazdaságos. Ha például a gép útjába kisebb bucka kerül, a motornak hirtelen meg kell növelnie teljesítményét, hogy az akadályt legyőzhesse. Minél vastagabb a légpárna, annál nagyobb tartalékteljesítménnyel kell rendelkeznie a motornak. Ez viszont — más hátrányok mellett — súlynövekedéshez vezet.

Légpárnákat először hajókon és gépkocsikon alkalmaztak. A kis teljesítmény miatt azonban a hirtelen sebességnövekedés problémáját nem sikerült megoldani.

A repülővonat sima felületű sínen mozog. Van ugyan légpárnája, de ennek vastagsága csupán néhány milliméter. Ezért jóval kisebb teljesítményt igényel, és viszonylag könnyű a sebesség hirtelen növelése. Ilyenkor lépnek hatékonyan működésbe a szárnyak, amelyek nagy sebességnél felhajtóerőt keltenek.

A szárnyak

Kis sebesség esetén a szárnyak hatása csekély, ám ugyanilyen kicsiny a rájuk ható ellenállás is. A sebesség növekedésével erősödik az ellenálló erő, ugyanakkor fokozódik a szárnyak hatása is. Amikor a vonat sebessége eléri az óránkénti 600 kilométert, a 40 tonnás jármű látszólagos súlya a keskeny szárnyak aerodinamikus terheléscsökkentő hatására csupán 8 tonna lesz.

Az utóbbi évtizedben a földi közlekedési eszközök és a repülőgépek sebessége közötti különbség ugrásszerűen megnőtt. Az óránként 400—800 kilométeres sebességgel száguldó repülővonatok hivatottak ezt a sebességet csökkenteni.

Még terv

A szárnyasvonatok alkalmazásával felülvizsgálatra szorul előbb-utóbb a közepes és kis hatósugarú repülőgépek alkalmazása is. A légiközlekedés általános fejlődése egyre nagyobb repülőgépek létrehozására irányul, mivel a gépek méretei arányosak üzemeltetésük gazdaságosságával. A nagyobb méretű gépek azonban tekintélyesebb terjedelmű, a várostól távolabb épített repülőtereket igényelnek. Emiatt gyakran a városközponttól a repülőtérig tartó út hosszabb ideig tart, mint a repülőút. A repülővonat viszont bemehet a városba is. Alkalmazása maximum 3 és fél ezer kilométeres távon ígérkezik a legkedvezőbbnek. Nem utolsó szempont az sem, hogy ez a jármű teljesen független az időjárástól.

Elképzelhető, hogy a ma még csak terv formájában létező repülővonat nem is oly hosszú idő múlva útnak indulhat. (BUDAPRESS—APN)

Tejsör

Tejből készített sört mutattak be a Taskent közeli Almalik tejkombinát szakemberei Moszkvában, az össz-szövetségi népgazdasági kiállításon. Az ital színe és íze az ismert szovjet sörfajtára, a Zsigulovszkojére emlékeztet. A taskenti gépsoron óránként háromezer üveget töltenek.

BERCZELI A. KÁROLY

Hullámsír

25.

— Mondd csak, minket is érdekel — udvariaskodott Gábor, hogy enyhítse a festő sebeit. S nincs jobb gyógyszer, mint a beszélgetés.

— Azt ti is tudjátok — kezdett mondókájába Joó —, hogy a tíz évre bérbe adott uradalmi területekből a mi szegényeink valóságos paradicsomot varázsoltak. Dohány- meg sáfrányültetvényeik nagy jövedelmet biztosítottak az őrgrófnak, aki persze mikor a szabadságharc előszele nyugtalanítani kezdte előkelőségét, előbb Szilvásváradra, majd Bécsbe menekült. A dohány- és sáfránykertészek a haza hívására mind beálltak honvédnek, belőlük került ki a híres csongrádi zászlóalj, mely számtalan nagy csatában tüntette ki magát. No de a szabadságharcot leverték, s mikor ezek a szerencsétlenek visszatértek otthonaikba, hogy tovább míveljék a földet, az őrgróf egyszerűen nem hosszabbította meg a szerződésüket, mert fegyvert fogtak a király ellen, sőt, hogy végképp megleckéztesse őket, házaikat leromboltatta egy Palásthy nevű lakájlelkű uradalmi igazgatóval, s a legkegyetlenebb télvíz idején a várbeli katonaság s az uradalmi cselédség segítségével szétkergette őket. Ezek fegyvertelenül, élelem és hajlék nélkül, az uradalmon kívül eső „nagyasszony rétjén" összegyűltek s bosszút esküdtek a szolgai kényúr, Palásthy ellen, aki Algyő szélén lakott a régi tiszttartó épületben. A parasztok fegyvereket szereztek (a pusztán a betyárvilágban mindig akadt), ravasz ürüggyel bekéredzkedtek a mindig bezárkózó ispánhoz, s bekormozott ábrázattal agyonverték a gazembert, miután előbb alaposan megkínozták őt. Persze, nagy lett a riadalom, boldog-boldogtalant elítéltek és becsuktak, de az igazi tetteseket még Ráday sem tudta kinyomozni, pedig az értett az ilyesmihez. Hát ilyen ember volt az Alfonz úr, az ifjú Sándor apja! Örök kár, hogy nem őt bunkózták agyon.

Strőbl úr, hogy elüsse ezt a kijelentést is, a pincérekkel pörölt torkaszakadtából.

— Gyorsabban mozogjatok! Tőletek mindenkinek kiszáradhat a torka!

A pincérek tudták, miről van szó, s rá sem hederítettek, hanem inkább odalopakodtak a társaság asztalához, hogy minden szót jól megértsenek.

— Közben művészi képeket gyűjtött az Alfonz úr, főleg akvarelleket — jegyezte meg Vass Pali —, szépen berendezte pusztaszeri kastélyát, az algyőit is, sőt, Ányáson pompás családi sírboltot is emeltetett.

— De az élőket a pusztulásba és a börtönbe kergette — fűzte hozzá Joó.

— S ha a város rimánkodott, hogy arányosan járuljon hozzá a távoli töltések építéséhez, melyek számára tizenegyezer hold nagyszerű földet ármentesítettek, egyszerűen megtagadta a fizetést vagy olyan nevetséges összeget ajánlott föl a miniszterek támogatásával, hogy valóban minden teher, tehát az ő birtokának védelme is a város nyakába szakadt. A bugris városába — mondta a tanár, Pintér Pista. — Tudtommal ezt hívják korrupciónak!

— Mert itt még mindig a főnemes dirigál, feudális ország vagyunk a javából liberális szószban áztatva — mordult fel újból a piktor s megvető gúnnyal folytatta. — Hogy milyenek, azt az is példázza, amit talán még ti sem hallottatok, de nekem sok olyan úr volt a modellem, aki elárult valamit a pesti nemzeti kaszinó életéből. A dolog csak pár éve robbant ki, s persze igyekeztek eltussolni, hogy megmentsék mágnásaink jó hírét. Az történt ugyanis, hogy a világosi fegyverletétel előtt egy magyar gróf, talán Festetich, az ott felsorakozó orosz tisztek jelenlétében egy véletlenül ott heverő magyar honvéd holttestébe belerúgott gyalázó szavak kíséretében. Az egyik orosz tiszt ezen annyira felháborodott, hogy felpofozta a grófot.

(Folytatjuk.)